

3A: Populisme

Theodor Lalér & Martin Sundby: "Ernesto Laclau – populism och retorikvetenskap"

En av vår tids mest pressande frågor är den om populism. Inom ramen för denna diskurs blir ofta retoriken, som konst och praktik, objekt för kritik eftersom det är den polariserande och konfliktskapande *retoriken* från moraliskt tvivelaktiga populisterna som hotar våra demokratier. Ställd inför detta problem förefaller det aristoteliska svaret inte förstå för att utmana, ej heller förstå, populismen. Det vill säga att å ena sidan, i namn av att försvara demokratin från populismens oanständighet, framhäva retoriken som konsten i att överväga mellan motstridiga intressen, eller å andra sidan lyfta fram retoriken som en analytisk praktik som syftar till att förstå vad som är övertygande i den populistiska stilen. Ett annat alternativ vore att närmare utforska Ernesto Laclaus tänkande vilket kan visa sig vara ett värdefullt tillskott till retorikvetenskapen. Vad Laclau erbjuder är ett sätt att konceptualisera populismen som kan hjälpa oss förstå vad som idag står på spel inom politiken – och hur retorikvetenskapen kan närma sig frågan om populism.

Laclaus relation till retoriken har under det senaste decenniet tilldragit sig visst intresse, men framstår alltjämt som ringa utforskad. Laclaus tänkande erbjuder inte i första hand en uppsättning teorier och metoder för hur vi kan närma oss en artefakt i konkreta analyser, utan snarare ett sätt att ta sig bortom flera av de *topoi* som idag utgör och sätter gränserna för vår förståelse av bestämda samhällsfenomen. Exempelvis genom att utmana den etiska kontamineringen av populismen syftar hans strategi till att ta populismens olika kännetecken – dess vaghet eller förment tunna ideologi – på fullaste allvar eftersom de uttrycker något fundamentalt om det politiska som sådant. Och att den, måhända konfliktskapande, retorik som kommer till uttryck inom flera populistiska projekt inte bör betraktas som en opassande utsmyckning av en tunn ideologi, utan snarare som varje politisk identitets själva anatomi.

Waldemar Petermann: **Theresa Mays ordkrig mot konflikten om Brexit**

Den 23 juni 2016 röstade 51.9% i en, därmed relativt jämn, brittisk folkomröstning för att Storbritannien skulle gå ur EU. Theresa May, dåvarande inrikesministern, höll inför den folkomröstningen i april 2016 ett tal i vilket hon rådde till att vara kvar i EU. Sedermera blev hon premiärminister och har sedan dess hållit en mängd anföranden, som exempelvis 17 januari 2017 i London och 8 mars 2019 i Grimsby, i syfte att ta Storbritannien ut ur EU. Situationen är komplex och fylld av inrikespolitiska konflikter. I folkomröstningen tenderade unga att vilja vara kvar i EU, medan gamla ville ur, välutbildade önskade mestadels vara kvar, medan lågutbildade önskade lämna, London ville vara kvar medan landsbygden ville ut, Skottland och Nordirland önskade behålla medlemskapet, medan England och Wales önskade avsluta det och vad gäller de båda största politiska partierna var visserligen majoriteten i Labourpartiet för att vara kvar i och majoriteten i Konservativa partiet för att lämna EU, men i

båda partierna fanns stora minoriteter av motsatt åsikt. Ovanpå det väntade svåra förhandlingar med EU om framtida förhållande, inkluderande allt från medlemskap i Euratom till nordirländska gränsen. May hade alltså en svår retorisk uppgift framför sig. Utgående från den apparatur av retoriska tekniker Kenneth Burke presenterar i den postumt utgivna "The War of Words" och i jämförelse med hennes tal från i april 2016 undersöker den här artikeln hur och i vilken utsträckning May i sina senare tal retoriskt karakteriserar, hanterar och förändrar Brexits inneboende konflikter.

Mats Rosengren & Louise Schou Therkildsen: "Ikke-diskursive symboler i politiske institutioner: EU, det socialt imaginære og fortællingen om fred"

Fortællingen om EU som et fredsprojekt synes i dag at være alment accepteret, og i 2012 blev den formelt og symbolsk anerkendt med EU's modtagelse af Nobels fredspris. Fredstanken er i EU's tilfælde tæt knyttet til ideen om (økonomisk) sammenfletning, og det er denne unionstanke som fremhæves i EU's symboler: Euroen, symbolet på monetær enhed med et kort over de europæiske lande afbilledet på; flaget med de 12 stjerner i en cirkel; Beethovens 9. symfoni.

Som Cornelis Castoriadis viser, har meningsskabende symboler den funktion at de gør den substans de betegner såvel socialt som moralsk acceptable,¹ en hverken nødvendig eller arbitrær forbindelse: "A symbol never imposes itself with a natural necessity, but neither does it ever lack all reference to reality".² Fortællingen om fred er måske i dag hverken den eneste eller den stærkeste, men den langt fra selvfølgelige forbindelse mellem fred og velstand gennem økonomisk og monetær union er blevet en central del af EU's politiske imaginære. Castoriadis skriver videre:

Concretely, society is only in and through the fragmentary and complementary incarnation of its institution and its social imaginary significations in living, speaking and acting individuals. [...] The individuals are made by, at the same time as they make and remake, the society; in one sense, they *are* it.³

Det som interesserer os er relationen mellem individer, symboler og konkret politik indenfor EU i dag. Vi ser nærmere på anvendelsen og funktionen af EU's symboler specifikt: Hvordan skal vi forstå disse symboler? På hvilke måder påvirker de samtidigt socialt imaginære univers? Og hvilken rolle spiller freden heri?

¹ Castoriadis, Cornelis (1987): *The imaginary institution of society*, Cambridge: Polity Press, s. 119.

² Ibid, s. 118.

³ Castoriadis, Cornelis (2000): *Le Monde morcelé. Les carrefours du labyrinthe*, Seul/Points, s. 139.